

Pražáci nevíjous, co to na Vysočině jijou

Jakub Sláma

„Hele, zeptej se Pražáka, co je ledňák, voni nevíjous,“ napsala mi přednedávnem bývalá spolužačka z gymnázia v Třebíči na Vysočině. K mému úžasu se její slova potvrdila: několik mých známých z různých koutů Česka na otázku po významu slova *ledňák* reagovalo tím, že jejich znalosti o ptácích nejsou zas tak dobré a že pokud si prý chci domů pořídit opeřeného mazlíčka, měl bych se raději poptat v nějakém zvěřinci. Slovo *ledňák* totiž opravdu označuje ptáka, který se často pohybuje ve stínu svého příbuzného, ledňáčka. Pokud byste si ovšem chtěli koupit *ledňáka* (případně *ledňák*) na Vysočině, každé dítě by vám řeklo, že ve zverimexu nepochodíte – není to totiž nic jiného než obyčejný *nanuk*.

Háček je v tom, že české slovníky i náš jazykový atlas o „vysočinských“ *ledňácích* mlčí. Důkaz o tom, že moje bývalá spolužačka ani já nejsme pomatenci, mi poskytuje až jazykový korpus, kde se však *ledňák* jako označení nanuku objevuje pouze sedmkrát. Dva doklady pocházejí z celostátních novin, v obou případech tvoří část citátu: Jednou říká majitel kempu u řeky Jevišovky, že „děti se od rodičů taky spíš dočkají jen jednoho ledňáka denně“, podruhé hovoří starosta Kralic nad Oslavou, turisté prý „zaběhnou za první křižovátku pro nějaký ledňák a odjedou“. Ostatních pět dokladů je z místních deníků; dvakrát je přímo ve větě s *ledňákem* zmíněno město Třebíč, jednou toto slovo použije prodavačka ze Žďáru nad Sázavou, jednou elektrikář z Nového Města na Moravě a v posledním případě je řeč o Brně. Pokud jde o zeměpis, nejsem zrovna lumen, ale pohled do mapy mě ujistí, že všechna zmíněná místa se opravdu nacházejí – pomíneme-li jedinou větu o Brně – na Vysočině.

To, že užívání výrazu *ledňák* je omezeno na území Vysočiny, potvrzuje i pohled do archivu textů z českých médií. Za poslední rok se v novinách *ledňák* objevil v hledaném významu třikrát: jednou v Třebíčském deníku, podruhé v Mladé frontě Dnes v reportáži z vesnice Příštpo, ležící necelých dvacet kilometrů od Třebíče, a potřetí v následující větě, jež by snad mohla dokazovat, že *ledňák* se šíří i lehce na východ: „Ještě zastavit ve Strážnici na Hodonínsku na oblíbené a místními lidmi vyhlášené domácí cukrovinky. Od ledňáků až po nadýchané zákusky. Jejich chuť je zvláštní.“

Ano, na Vysočině mají lidé zvláštní chutě. Jen málokdo by se tam v obchodě dožadoval *nanuku* – správně Vysočiňáci jedí jenom ledňáky. Nebo možná *jijou*.